

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2016. gada 7. aprīlī Nr. 1-5782

Latvijas Republikas Ministru kabinetam

Brīvības bulvārī 36

Rīgā, LV-1520

Par vardarbības pret bērniem izplatību

2015. gada nogalē tiesībsargs veica visaptverošu pētījumu par vardarbības pret bērniem izpratni un situāciju Latvijā, noskaidrojot skolēnu, vecāku un skolotāju viedokli par to, kas ir vardarbība pret bērnu, cik bieži un no kā bērni ir cietuši un kāda ir bijusi rīcība vardarbības gadījumā. Pētījums ir pieejams tiesībsarga mājaslapā, aicinu iepazīties ar tā rezultātiem.¹

Gandrīz puse (47%) bērnu atzīst, ka ir izjutuši vardarbību pret sevi. Izplatītākās vardarbības pret bērnu formas ir: smēķēšana bērna klātbūtnē (59% ir bijuši šādā situācijā, 39% no tiem ir bijuši šādā situācijā katru nedēļu vai biežāk); pazemošana vai kliegšana uz bērnu (56%, 20% no tiem ir cietuši katru nedēļu vai biežāk); draudēšana nodarīt bērnam fiziskas sāpes (46%); ieplaukāšana, iedunkāšana, grūšana, iesišana vai iekniebšana (37%, 13% no tiem ir cietuši katru nedēļu vai biežāk), pēšana (33%).

Saskaņā ar Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem² un nacionālajiem tiesību aktiem³ ikvienam bērnam ir tiesības tikt pasargātam no visa veida vardarbības. Šīs tiesības ir absolūtas, tās nav pakļautas nekādiem ierobežojumiem un ir īstenojamas neatkarīgi no tā, kur bērns atrodas. Lai šīs tiesības īstenotu, valstī ir izstrādāts tiesību aizsardzības mehānisms, kurā katrai iesaistītajai personai: valstij, pašvaldībai, skolai, vecākiem un pašam bērnam normatīvajos aktos ir noteikti pienākumi un atbildība par to nepildīšanu.

Normatīvajos aktos noteiktais bērnu tiesību aizsardzības standarts ir augsts, tomēr vardarbība pret bērniem joprojām ir plaši izplatīta. Tas liecina par trūkumiem normatīvo aktu piemērošanā. Piemēram, kopš 2013. gada smēķēšana bērna klātbūtnē uzskatāma par fizisku vardarbību pret bērnu. Latvijas Administratīvo pārkāpumu

¹http://www.tiesibsargs.lv/files/content/Petijumi/4239_TNS_Vardarbibas_pret_berniem_izplatiba_Latvija_2015.pdf

² Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pants: „Nevienu cilvēku nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.”

ANO Bērnu tiesību konvencijas 37.panta a punkts: „Dalībvalstis nodrošina to, ka neviens bērns netiek pakļauts spīdzināšanai vai citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai pazemojošiem izturēšanās vai soda veidiem. (...)”

³Bērnu tiesību aizsardzības likuma 9.panta otrā daļa: „Pret bērnu nedrīkst izturēties cietsirdīgi, nedrīkst viņu mocīt un fiziski sodīt, aizskart viņa cieņu un godu.”

kodeksa 172.² pantā par šo pārkāpumu ir paredzēta administratīvā atbildība. Tomēr pētījums rāda, ka vairāk nekā puse bērnu tiek pakļauti tabakas dūmu iedarbībai. Izglītības likuma 55.panta 8.punkts nosaka izglītojamā tiesības uz dzīvībai un veselībai drošiem apstākļiem izglītības iestādē. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.⁶⁶ pantā par izglītojamo drošības noteikumu pārkāpšanu izglītības iestādēs ir paredzēta administratīvā atbildība. Turklāt administratīvā atbildība par fizisku vai emocionālu vardarbību pret bērnu ir paredzēta ikvienai personai. Tomēr pētījums rāda, ka fiziska un emocionāla vardarbība izglītības iestādēs ir plaši izplatīta. Tikai 1% bērnu nekad nav redzējis, ka citam bērnam skolā dara pāri, bet puse (54%) bērnu norāda, ka viņiem skolā citi bērni nedara pāri.

Tiesībsargs vairākkārt ir norādījis, ka pašvaldībai jāizstrādā uzvedības sociālās korekcijas programma katram bērnam, kurš izdarījis prettiesiskas darbības vai tādas darbības, kas nākotnē var novest pie prettiesiskas rīcības⁴. Lai gan par izglītojamo drošības noteikumu pārkāpšanu izglītības iestādēs iestādes vadītājam un darbiniekiem ir paredzēta administratīvā atbildība, pašvaldību aptaujā noskaidrots, ka 2015. gadā pēc izglītības iestādes iniciatīvas uzvedības korekcijas programmas bērniem tika izstrādātas 69 pašvaldībās. Ņemot vērā, ka Latvijā ir 119 pašvaldības, secināms, ka 50 pašvaldībās izglītības iestādes neziņo pašvaldībai par nepieciešamību bērnam izstrādāt uzvedības korekcijas programmu, kaut gan saskaņā ar normatīvo regulējumu izglītības iestādei ir pienākums ziņot pašvaldībai, ja bērna uzvedībā nav uzlabojumu pēc skolas vai bērnudārza veiktajiem atbalsta pasākumiem.⁵

Minētie piemēri liecina, ka valstī izveidotais tiesību aizsardzības mehānisms nav efektīvs un konstatējami trūkumi bērnu tiesību aizsardzības subjektu rīcībā.

2016. gada februāra Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību 47.punktā kā viena no valdības prioritātēm ir noteikts uzdevums pilnveidot valsts pārvaldes iestāžu un tiesībsarga sadarbību cilvēktiesību un pamattiesību nodrošināšanas jautājumos, paredzot efektīvus tūlītējus aizsardzības mehānismus.

Pamatojoties uz iepriekš minēto un ņemot vērā, ka valstij ir jādara viss iespējamais, lai efektīvi nodrošinātu spēkā esošā tiesiskā regulējuma izpildi, aicinu pievērst pastiprinātu uzmanību vardarbības pret bērniem un bērnu savstarpējās vardarbības izskaušanai un nodrošināt tiesisku, efektīvu un demokrātiskai iekārtai atbilstošu valsts pārvaldes darbu.

Tiesībsargs

J.Jansons

⁴ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 58. panta otrās daļas 7.punkts.

⁵ Ministru kabineta 2009.gada 24.novembra noteikumu Nr.1338 "Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos" 5.² punkts: "Ja izglītojamā uzvedībā nav uzlabojumu un vecāki nevēlas sadarboties ar izglītības iestādi, bet situācijas risināšanā vēlas iesaistīt citus speciālistus, vadītājs šo informāciju nosūta attiecīgajai pašvaldībai."